

Motion till riksdagen
2005/06: MJ523

av Kerstin Lundgren m.fl. (c)

Äganderätt

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	3
4	Stärk äganderättens ställning i grundlagen.....	3
5	Samråd med markägaren	4
6	Allemansrätten	5

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett stärkt grundlagsskydd för äganderätten.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatoriska samråd mellan myndigheter och markägare vid inventering av markområden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att berörda myndigheter i första hand bör försöka finna alternativa skyddsformer i samverkan med markägaren.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i första hand avsätta statligt ägd skog framför privatägd skog till reservat när likvärdiga skyddsvärden finns att tillgå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utgångspunkten måste vara att skyddande av enskilt ägd skog skall ske i samråd med ägaren.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förhindra missbruk av allemansrätten i kommersiellt bruk.

¹Yrkande 1 hänvisat till KU.

3 Inledning

Redan de gamla grekiska filosoferna ansåg att det som ägs privat blir bättre omhändertaget än egendom som ägs av det allmänna. Detta ser vi bevis för än idag och denna filosofi har Centerpartiet alltid stått upp för. Äganderätten är inte bara en av grundstenarna i den svenska rättsordningen. Den är en förutsättning för ekonomisk utveckling, marknadsekonomi och ett incitament för en långsiktig förvaltning. Det du själv äger är du också rädd om. Dessa insikter omfattas av många, och ändå måste äganderätten ständigt försvaras. Även om inte själva ägandet ifrågasätts, anser många att det är högst legitimt att urholka dess innehåll.

4 Stärk äganderättens ställning i grundlagen

Otaliga är de berättelser om den enskilda människan som står rättslös inför statens byråkratiska maskineri. För det är nästan alltid den enskildes rätt som tvingas stå åt sidan. Staten har tagit sig alltför stora friheter gentemot människors rätt till det de faktiskt äger. Centerpartiet vill få ett stopp för detta genom att ge det privata ägandet ett starkare skydd i grundlagen.

Enligt 2 kap. 18 § första stycket i regeringsformen (RF) är varje medborgares egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnader utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Bestämmelserna i 2 kap. 18 § RF fick sin nuvarande lydelse den 1 januari 1995 i samband med att Europakonventionen då inkorporerades i svensk rätt. Genom denna bestämmelse fick Sverige för första gången en grundlagsfäst principiell regel om att den enskildes rätt till sin egendom skall lämnas okränkta.

Det skydd som äganderätten har i grundlagen har idag tre svagheter. Den ena är att begreppet ”angelägna allmänna intressen” inte är definierat. Den andra är att det inte finns några tydliga regler för ersättningsnivåer när mark tas i anspråk av det allmänna. Den tredje är att grundlagen inte tar hänsyn till äganderätten ur ett immateriellt perspektiv.

Att räkna upp i grundlagen exakt i vilka situationer som angelägna allmänna intressen kan åberopas låter sig givetvis inte göras. Men begreppet angelägna allmänna intressen innebär de facto att den enskildes rätt till sin egendom kan kränkas. Den enskilde medborgaren måste kunna förutse i vilka situationer som dennes mark eller byggnader kan tas i anspråk av det allmänna. Människors rätt till egendom och mark skall inte kunna åsidosättas bara genom ett enkelt politiskt beslut. Regeringsformen måste här bli tydlig i hävdandet av äganderätten och frågan är då om den i något fall kan inskränkas för angelägna allmänna intressen.

I våra nordiska grannländer finns rätten till full ersättning då äganderätten utsläcks eller inskränks inskriven i grundlagen, vilket innebär att Sverige idag

Fel! Okänt namn på

har det svagaste äganderättsskyddet i Norden. Tydliga ersättningsregler måste utarbetas och följas. Ersättningsreglerna måste bygga på marknadsvärde för den egendom som tas i anspråk. Även när nyttjanderätten inskränks skall marknadsmässig ersättning utgå.

Samhällsutvecklingen i stort, inte minst genom IT-boomen, har lett till att en ökad andel av samhällets totala förmögenhetsmassa idag består av immateriella tillgångar i form av utbildning, dataprogram, musik, varumärken, närings- och patenträttigheter m.m. Det är därför angeläget att grundlagsskyddet för den enskilda äganderätten anpassas till samhällsutvecklingen och att skyddet utökas så att den enskilda äganderätten anpassas till samhällsutvecklingen och att skyddet utökas så att det uttryckligen omfattar även annan egendom än mark och byggnader. Vad som ovan anförts om ett stärkt grundlagsskydd för äganderätten skall ges regeringen till känna.

5 Samråd med markägaren

En viktig princip handlar om samrådsförfarandet när myndigheterna gör inventeringar av markområden. Det gäller allt från infrastruktur- eller samhällsplanering som fordrar tillgång till enskild mark till planering av naturskyddsområden. Inventeringarna inför Natura 2000 är ett typexempel på hur det inte får gå till. Många markägare kan vittna om att det offentliga inventerade marker utan att markägarna var medvetna om det. Än värre ur denna synpunkt är att Natura 2000-områdena inrättats utan markägarnas vetskap. Mot bakgrund av detta är det befogat med obligatoriska samråd mellan myndigheter och markägare vid inventering av markområden. Markägaren skall alltid informeras om syfte och tidpunkt för markinventeringen samt erbjudas att närvara. Detta skall ges regeringen till känna.

Centerpartiet ser med oro på den utveckling som sker när naturvärden inriktas på reservatsbildning, där man köper in marken från den förra markägaren. I vissa fall är detta förfarande helt riktigt. För att skydda vissa biotoper och naturmiljöer är det bäst metod. För andra områden har detta visat sig bli som att lägga en död hand över de natur- och kulturvärdena som man ville värna. Centerpartiet anser att man måste ha en vidare syn på hur de värdefulla naturmiljöerna har uppkommit i kulturlandskapet. När människor under generationer har skött sin skog, ängs- eller hagmark på samma sätt, så är det detta brukande som skapat naturvärdet. I framtiden måste man undvika misslyckanden med reservatsbildning utan pengar till fortsatt skötsel och med stora konflikter med markägare som ser de naturmiljöer som de varit med och skapat raseras. Vi förespråkar att berörda myndigheter i första hand försöker finna alternativa skyddsformer i samverkan med markägaren. Detta skall ges regeringen tillkänna.

Vid avsättning av skyddsvärd skog bör dock i första hand statlig skog avsättas för reservatsbildning, om det finns statligt ägd skog med önskvärda naturvärden att tillgå. Reservatsbildning av övrig skog bör endast ske i de fall då likvärdig skog ej går att finna i statlig ägo. Vad som ovan anförts om att i

Fel! Okänt namn på

första hand avsätta statligt ägd skog framför privatägd skog till reservat när likvärdiga skyddsvärden finns att tillgå i statlig ägo bör ges regeringen till känna.

Skogsbruk är en verksamhet som bygger på långsiktighet och omfattar ofta mer än en generation. För den som skapat rika skogsområden, och samtidigt haft en långsiktig ekonomisk planering för sitt skogsinnehav, kan statens intresse för detta skogsområde komma som en smärre chock. Alltför ofta ses exempel där statens representanter utan markägarens vetskap inleder arbetet för att skydda ett skogsområde. Utgångspunkten måste vara att skyddande av enskilt ägd skog skall ske i samråd med ägaren. Detta skall ges regeringen tillkänna.

6 Allemansrätten

Rätten att färdas fritt i markerna, att plocka bär och svamp är något unikt för Sverige som vi skall värna. Allemansrätten bygger på sedvanerätt och har förmodligen sitt ursprung i att Sverige är ett stort land med gott om bär och svamp som räcker till alla. Idag har den fria rätten att vistas i skog och mark gjort delar av Sverige till ett turistmål. Detta är något positivt, som Centerpartiet bejakar. Men i vissa fall brukas allemansrätten i kommersiella syften utan att ägarens rätt kan hävdas. Det är av stor betydelse för denna unika sedvänjas fortlevnad att den accepteras och respekteras av såväl markägare som av den som nyttjar allemansrätten. Regeringen bör ta initiativ för att säkra äganderätten så att den inte urholkas genom att vår lagstiftning ger utrymme för aktörer att i strid med markägarens intresse bruka allemansrätten kommersiellt. Detta skall ges regeringen till känna.

Stockholm den 28 september 2005

Kerstin Lundgren (c)

Agne Hansson (c)

Claes Västerteg (c)

Johan Linander (c)

Eskil Erlandsson (c)

Viviann Gerdin (c)

Jan Andersson (c)